

**AMBTELIJK OVERDRACHTSDOCUMENT
GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2026**

6 maart 2026

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Public affairs: de Regionale Investeringsagenda	4
2. Verbonden regio	5
3. Productieve regio	6
3.1 Economie van de Toekomst	6
3.2 Toekomstbestendige Werklocaties	6
3.3 Human Capital	7
3.4 Dienstverlening Midden- en Kleinbedrijf	7
3.5 Logistiek	8
4. Circulaire regio	9
4.1 Grondstoffen en ketens	9
4.2 Circulaire bouw en infra	9
4.3 Klimaatadaptatie en water	10
4.4 Energietransitie	10
5. Ontspannen regio	12
6. Groene groeiregio	13
6.1 Woondeal	13
7. Gebiedsuitwerkingen	15
7.1 Inleiding	15
7.2 Stand van zaken per gebiedsprogramma	16

Voorwoord

Geachte gemeentesecretaris,

Voor u ligt het ambtelijke overdrachtsdocument van de Groene Metropoolregio. Dit document biedt nieuwe colleges na de gemeenteraadsverkiezingen een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen binnen de vijf opgaven. Per opgave is in het kort aangegeven welke inhoudelijke punten en ontwikkelingen de komende jaren in beeld zijn. Deze informatie kunt u benutten bij de collegeformatie en kan ook behulpzaam zijn bij het inwerken van nieuwe bestuurders. Daarnaast bevat het document een algemene toelichting op de gebiedsaanpakken en de bijbehorende gebiedsprogramma's. Het overdrachtsdocument vormt een aanvulling op de Regionale Agenda 2025–2028, de begroting 2026 en de kwartaalberichten die de GMR deelt.

Ontmoeting

Voor samenwerken is ontmoeten een plezierige voorwaarde. De Groene Metropoolregio organiseert diverse bestuurlijke ontmoetingen. Naast de reguliere ontmoetingen als RegioOverleg(t) en RegioOntmoet vindt op 25 en 26 juni 2026 de bestuurlijke Regioreis plaats welke het gezelschap dit jaar naar Den Haag en de regio Utrecht voert. Een uitnodiging hiervoor ontvangt u binnenkort. In het najaar staat de Regiosafari op het programma. Hiervoor zijn de eerste contacten met de regiocoördinatoren gelegd. Tijdens deze bezoeken presenteren colleges aan hun collega-bestuurders bijzondere projecten en ontwikkelingen binnen hun gemeenten. Een mooie gelegenheid om bestuurders kennis te laten maken met de regio en collega-bestuurders.

Graag bied ik u dit overdrachtsdocument aan.

Met vriendelijke groet,

Harriët Tiemens
Directeur Groene Metropoolregio

1. Public affairs: de Regionale Investeringsagenda

De regio Arnhem-Nijmegen staat aan de vooravond van een grote schaa sprong. Niet om groter te worden om het groter worden, maar om de regio leefbaar, aantrekkelijk en vitaal te houden voor toekomstige generaties. De Regionale Investeringsagenda (RIA) is het instrument om die stap te zetten. Een gezamenlijk plan voor alle opgaven van de regio, waarbij vijftien jaar vooruit wordt gekeken. Deze investeringsagenda is geïnitieerd door de Groene Metropoolregio en The Economic Board in samenwerking met de provincie Gelderland. Dit samenhangende pakket van investeringen – publiek en privaat – brengt de regio bij elkaar achter één verhaal onder de vlag van Lifestart Regio Arnhem Nijmegen.

De RIA zet in op investeringen in het vestigingsklimaat zoals wonen en mobiliteit, topsectoren én op de culturele en recreatieve aantrekkelijkheid van de regio. De Regionale Agenda van de Groene Metropoolregio maakt integraal onderdeel uit van deze RIA. Maar, de investeringen komen niet alleen van de overheid. Met het Lifestart Partnerfonds zet de regio Arnhem-Nijmegen een uniek privaat fonds op, waaraan bedrijven en instellingen gezamenlijk bijdragen. Doel is om de komende tien jaar structureel te investeren in technologie, talentontwikkeling, duurzame infrastructuur en internationale profilering. Inmiddels zijn al bijna vijftig bedrijven aangesloten bij het Lifestart Partnerfonds. Met de RIA en het Lifestart Partnerfonds nodigen wij bedrijven, ontwikkelaars, terreinbeherende organisaties, ministeries, provincie, onderwijsinstellingen en andere partijen nadrukkelijk uit om aan onze grote opgaven mee te werken en bij te dragen. Het op elkaar laten aansluiten van agenda's en initiatieven brengt echt meerwaarde.

2. Verbonden regio

In het begin 2025 vastgestelde regionaal mobiliteitsprogramma (RMP, Regionaal Mobiliteitsprogramma 2030 - Koersdocument) is de koers op hoofdlijnen vastgelegd. In 2026 maken we een uitvoeringsprogramma RMP, waar ook de verbinding wordt gelegd met de investeringsagenda (RIA). Door de GMR lopen internationale corridors die van belang zijn voor zowel goederen- als personenvervoer. Als we niks doen lopen deze corridors vast, omdat we als regio met een van grootste woningtekorten van Nederland flink bijdragen aan de nationale bouwopgave met diverse grootschalige woningbouwlocaties. Als regio en provincie investeren we al fors: alleen voor de bouwopgave is dat 1,4 miljard. Voor de nationale corridors en de wateropgave vragen wij extra bijdragen. Met de recente bijdrage van het Rijk in het kader van de WOKT (Woningbouw op korte termijn) en investeringen in grootschalige woningbouwlocaties ter hoogte van meer dan 300 miljoen kan de regio een flinke stap zetten in het verbeteren van de bereikbaarheid. Er blijft echter nog steeds een investeringsbehoefte bestaan.

De belangrijkste regionale onderdelen voor 2026 e.v. zijn:

- Structuurversterking & mobiliteitstransitie
- Continuïteit in coördinatie en uitvoering van het programma Slim & Schoon Onderweg.
- Toevoegen van verschillende oeververbindingen (Rijnbrug, Arnhem-Oost, Wijchen-Oss) in relatie met de doorfietsroutes (realisatie VeluweWaalpad, Huissen-Arnhem, Wijchen-Oss)
- Mobiliteitspakketten met hubs, deelmobiliteit en stimuleren actieve mobiliteit
- HOV, o.a. N322
- Realiseren van 2-4 ongelijkvloerse spoorwegovergangen (de Liemers en op de IJssellijn)
- Doorontwikkeling Trolley 2.0
- Capaciteitsuitbreiding spoor 'Utrecht – Duitsland'
- Corridorversterking: doortrekken A15, verbreden A12 en verbreden A50
- Aandacht voor de doorontwikkeling van vraagafhankelijk vervoer, bereikbaarheidsongelijkheid en verkeersveiligheid.

De belangrijkste MIRT-trajecten zijn:

- Netwerkanalyse GMR & Foodvalley
- UAD (Utrecht-Arnhem-Duitse Grens)
- MIRT-onderzoek vrije kruising Arnhem-Oost
- GNOE (Goederenroutering Noord Oost Europa)

Goederenroutering in Noordoost-Europa is een cruciaal onderwerp voor de regio, omdat het direct samenhangt met de bereikbaarheid, leefbaarheid, economische ontwikkeling en duurzaamheid van de regio. Op dit dossier krijgen we te maken met conflicten tussen goederen- en personenvervoer op hetzelfde spoor en doorkruising van met name stedelijke centra en het NOVEX-gebieden ANF, waaronder Arnhem-Oost. In 2023 is door de toenmalige staatssecretaris van IenW het verzoek gehonoreerd om eerst een Nut en Noodzaak onderzoek te doen en op basis van de eindresultaten besluiten of er nog een tracéstudie volgt. De resultaten hiervan volgen waarschijnlijk in de eerste helft van 2026.

Ook de netwerkanalyse wordt in de eerste helft van 2026 opgeleverd. N.a.v. deze netwerkanalyse gaan we in gesprek met Rijk en provincie over de consequenties en mogelijke inzet.

3. Productieve regio

Een sterke economie is de basis onder brede welvaart: zij zorgt voor werk, inkomen en innovatie en maakt het mogelijk om te investeren in leefbaarheid, duurzaamheid en voorzieningen. Economie gaat dus niet alleen over cijfers, maar ook over innovatie, verduurzaming en werk voor iedereen in een steeds veranderende, digitalere wereld. Onze regio groeit snel. Er komen veel woningen bij en dat vraagt om voldoende werkplekken in de buurt. Alleen zo houden we wonen en werken in balans, beperken we reisafstanden en behouden we talent voor de regio. Dat betekent dat we bewust ruimte moeten blijven maken voor bedrijven, nu en in de toekomst.

De economische kracht van deze regio ligt in de sectoren Energy, Health en Hightech. De GMR werkt hierop samen met The Economic Board (TEB). Waar TEB zich richt op innovatie en ecosystemen, richten wij ons op de ruimtelijke en fysieke randvoorwaarden: voldoende en passende werklocaties, bereikbaarheid en een goed vestigingsklimaat. Concreet zien we voor de komende jaren de volgende opgaven.

3.1 Economie van de Toekomst

In de vorige bestuursperiode is richting bepaald voor onze regionale economie. We hebben uitgesproken dat we willen doorgroeien als kenniseconomie, met focus op Health, Hightech en Energy. We hebben gekozen om kritisch te zijn op de ruimte voor bepaalde vormen van logistiek en om toe te werken naar een meer circulaire economie. Daarmee is een stevige basis gelegd. De komende bestuursperiode vraagt om verdieping en scherpere keuzes. Wat betekent het concreet als we prioriteit geven aan de topsectoren? Krijgen zij voorrang bij schaarse ruimte op bedrijventerreinen? Welke ruimte reserveren we voor campussen en innovatieve bedrijven? En wat betekent de keuze voor een circulaire economie in de praktijk? Dat vraagt ook om ruimte voor bedrijven in hogere milieucategorieën. Zijn we bereid die ruimte daadwerkelijk te bieden? Daarnaast spelen gevoelige vraagstukken. Welke koers kiezen we daarin? En wat betekent dat voor bijvoorbeeld de huisvesting van arbeidsmigranten? Deze keuzes raken niet alleen economie, maar ook wonen, mobiliteit, duurzaamheid. De opgave voor de komende periode is om deze richting verder te concretiseren. Dat vraagt om regionale samenwerking en de bereidheid om economische keuzes expliciet te maken, ook wanneer die spannend zijn.

3.2 Toekomstbestendige Werklocaties

Ruimte voor werken is een cruciale randvoorwaarde voor economische ontwikkeling en brede welvaart. Wij hebben hiervoor een koers bepaald die is vastgelegd in het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) dat is opgenomen in de provinciale verordening in juni 2025. Komende jaren werken we aan de uitvoering, met focus op intensivering, herstructurering en verduurzaming van bestaande werklocaties. Wij vragen nieuwe colleges deze regionale afspraken actief te onderschrijven en te borgen in lokaal en integraal ruimtelijk beleid. Daarnaast zal het vervolg op Economie van de Toekomst ook medebepalend zijn voor het volgende RPW.

Het RPW fungeert als gezamenlijk kompas voor duurzame economische groei. Met het vaststellen van het RPW is de beweging gemaakt van ambitie naar uitvoering. Die uitvoering ligt primair bij gemeenten. Tegelijkertijd ervaren veel gemeenten hierbij knelpunten, zoals beperkte capaciteit, financiële druk, een tekort aan specialistische kennis en complexe (planologische) procedures. Samen met EZ en RO ambtenaren hebben we afgelopen periode zicht gekregen op wat dit van de gemeenten vraagt, welke knelpunten breed worden ervaren, welke stappen gemeenten zelf kunnen zetten en waar regionale ondersteuning nodig is. Dit vormt de basis voor een gestructureerde

vervolgaanpak in 2026 en daarna. We focussen ons daarbij op drie uitvoeringsopgaven: de vertaling van het RPW naar lokaal economisch beleid en planologische kaders, netcongestie op bestaande bedrijventerreinen en de herstructurerings- en transformatieopgaven. Met name de eerste opgave vraagt inzet van nieuwe colleges: het verankeren van RPW-ambities en spelregels in lokaal beleid en geactualiseerde beleidskaders.

3.3 Human Capital

Voldoende en goed opgeleid talent is een randvoorwaarde voor het realiseren van lokale opgaven zoals woningbouw, energietransitie, zorg en economische ontwikkeling. Arbeidsmarktcrisps is structureel en loopt volgens prognoses door tot minstens 2040. In de regio Arnhem-Nijmegen is in vrijwel alle sectoren sprake van enorme crisps op de arbeidsmarkt, met name in de sectoren Energy, Health en Hightech. De noodzaak van beschikbaarheid van mensen in deze sectoren is groot gezien de maatschappelijke opgaven zoals de transities in klimaat, woningbouw, energie en circulair waar we voor staan. Om blijvende tekorten tegen te gaan, is actie nodig.

Dat doen we met het Human Capital Akkoord (HCA). Dit is het regionale instrument waarmee overheden, onderwijs en bedrijfsleven gezamenlijk werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt. Investeren in human capital is geen doel op zich, maar een randvoorwaarde voor brede welvaart, economische groei én sociale inclusie. Gemeenten binnen de GMR zijn mede-eigenaar van deze aanpak. Onder regie van The Economic Board (TEB) zijn mooie stappen gezet die o.a. hebben geleid tot een intensieve samenwerking met arbeidsmarktregio's, bedrijfsleven. GMR, provincie, onderwijsinstellingen, tot concrete programma's en projecten. Duizenden jongeren zijn bereikt, geïnspireerd, toegeleid en opgeleid in technische vaardigheden. Honderden zij-instromers zijn omgeschoold richting kansrijke beroepen en er is een betere matching tussen studenten en regionale werkgevers en een sterkere uitgangspositie voor bedrijven die zich hier willen vestigen of doorgroeien. In 2026 loopt het huidige HCA af en vindt besluitvorming plaats over het vervolg hiervan.

Nieuwe bestuurders spelen hierin een bepalende rol. Als wethouder binnen de GMR bent u mede richtinggevend voor de toekomstige human capital-aanpak. Dit vraagt onder andere om:

- actieve betrokkenheid bij regionale besluitvorming
- het verbinden van de human capital-opgave aan lokale beleidsdoelen
- bestuurlijk ambassadeurschap richting raad en lokale partners
- bereidheid tot gezamenlijke investeringen
- het versterken van de aansluiting tussen onderwijs, werkgevers en gemeente

De keuzes die de komende bestuursperiode worden gemaakt, bepalen in belangrijke mate de economische veerkracht, snelheid van noodzakelijke transities en het voorzieningenniveau van onze regio op de lange termijn.

3.4 Dienstverlening Midden- en Kleinbedrijf

Het midden- en kleinbedrijf (MKB) vormt de basis van onze economie: ongeveer 99 % van alle bedrijven in de regio is MKB. Wij richten ons op het verbeteren van de dienstverlening aan het MKB, in nauwe samenwerking met gemeenten, ondernemersorganisaties, kennisinstellingen en andere partners in het veld. Door deze samenwerking te versterken helpen we het MKB en dragen we indirect bij aan de groei, weerbaarheid en gezondheid van MKB-bedrijven. Via verschillende sporen wordt binnen het samenwerkingsverband gewerkt aan de verbetering van de dienstverlening aan het MKB, zoals bijvoorbeeld het organiseren van bijeenkomsten met MKB'ers

onder de vlag van de nationale actieagenda mkb-dienstverlening en het ontwikkelen van een doorverwijzingstool die ondernemers helpt hun vragen te koppelen aan het juiste initiatief of organisatie in de regio.

Wij vragen colleges deze gezamenlijke inzet te blijven ondersteunen en te verankeren.

3.5 Logistiek

Logistiek vormt één van de essentiële schakels in de circulaire ontwikkeling van de regio Arnhem-Nijmegen: het verzorgt de bevoorrading van winkels, apotheken en bedrijven, maakt bouwprojecten mogelijk en ondersteunt de economie en samenleving in brede zin. Tegelijkertijd levert logistiek ook negatieve effecten op, zoals CO₂-uitstoot, overlast, congestie en ruimtegebruik. Het integrale speerpunt logistiek van de GMR richt zich daarom op het slimmer en schoner maken van logistiek, met als onderliggende ambitie om de negatieve impact op leefomgeving en bereikbaarheid tot een minimum te beperken, terwijl ruimte wordt gecreëerd voor groei in wonen en werken. De logistieke ambitie van de GMR is niet opgesloten in één beleidsterrein, maar integraal verbonden met meerdere regionale opgaven:

- Circulaire regio, met aandacht voor duurzame grondstoffen en energie-efficiëntie;
- Verbonden regio, waarin logistiek onderdeel is van duurzame en efficiënte mobiliteit;
- Productieve regio, waar logistiek bijdraagt aan een vitale regionale economie.

Vanuit het speerpunt ligt in de komende jaren een nadrukkelijke focus op het versterken en verschonen van multimodaliteit (corridor-aanpak) in de regio, de aanpak van laadinfrastructuur (in tijden van netcongestie) en een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van logistieke functies, die bijdragen aan een toekomstbestendige samenleving.

Zo blijven wij bouwen aan een toekomstbestendige regionale economie met ruimte voor ondernemerschap, werk en brede welvaart.

4. Circulaire regio

De opgave Circulaire Regio gaat over het zuiniger en slimmer met energie, grondstoffen en producten. Hoe kunnen we onze ecologische voetafdruk zo klein mogelijk maken en in balans houden met de andere opgaven die we als regio nastreven, zoals het creëren van voldoende woonruimte, werkgelegenheid, natuur en recreatievoorzieningen. In overeenstemming met landelijke doelen streven we naar 55% CO₂-reductie in 20230 en 50% circulariteit in de bouwsector. Daarnaast hebben we afgesproken om 1,62 Twh duurzame opwek in onze regio te realiseren.

De opgave is verdeeld in vier met elkaar samenhangende speerpunten:

- Grondstoffen en ketens
- Circulaire bouw en infra
- Klimaatadaptatie en Water
- Energietransitie

4.1 Grondstoffen en ketens

In dit speerpunt ligt een groot accent op het ondersteunen van gemeenten bij de ambitie om circulair in te kopen. Hierdoor wordt de vraag naar circulaire producten en diensten aangemoedigd en bevorderen we duurzame logistiek. We helpen gemeenten om circulariteit in hun inkoopbeleid te verankeren en hebben bijgedragen aan de opzet van twee kennisplatforms in het noordelijk en zuidelijk van de regio. In de komende vier jaar kunnen deze inkoopplatforms nog aan effectiviteit winnen door deze nog sterker te verbinden aan de gemeentelijke afdelingen die betrokken zijn bij inkoopopdrachten.

In dit speerpunt ligt ook de basis voor onze ambitie om uit te groeien tot een nationaal en internationaal bekende circulaire topregio. Een regio waarin partijen die actief zijn bij de ontwikkeling van circulariteit elkaar gemakkelijk weten te vinden, elkaar inspireren en waarbij de regio bruist van de circulaire initiatieven en projecten. We leveren als GMR hieraan een bijdrage door jaarlijks een event te organiseren voor bestuurders en medewerkers van gemeenten en voor vertegenwoordigers van bedrijven en kennisinstellingen. Studenten van de universiteit en hogescholen werken mee aan het programma. Inmiddels een succesvolle traditie met jaarlijks honderden deelnemers die we graag de komende jaren voortzetten.

4.2 Circulaire bouw en infra

Eén van de sectoren waarbij gemeenten een groot verschil kunnen maken als het gaat om circulariteit is de bouw- en infrasector. Juist omdat gemeenten vaak opdrachtgever zijn van de projecten die in deze sector worden ontwikkeld en er tegelijkertijd heel veel – vaak schaarse-materialen in omgaan. Ook bevorderen we schoon, emissieloos bouwen in dit speerpunt. Het regionale programma Conceptueel (fabrieksmatig/industriëel) en Circulair Bouwen is onderdeel van de Regiodeal 'Gezonde Groene Groei' waardoor financiering tot en met 2027 is verzekerd. Ook marktpartijen uit de bouw- en infra participeren in dit programma. De focus van het programma ligt op het terugdringen van materiaalgebruik, de ontwikkeling van een instrumentarium voor circulair bouwen, waaronder aanbestedingsstandaarden, en het delen van kennis over circulair bouwen. In de afgelopen jaren heeft de regio de zogenaamde Circulaire Impactladder ontwikkeld. Een instrument dat de mate van circulair materiaalgebruik binnen een woningbouwproject aangeeft. Zowel in de ontwikkelingsfase als in de realisatiefase te gebruiken. Veel gemeenten en

ontwikkelaars gebruiken dit al, maar streven ernaar dat het gebruik van dit meetinstrument in onze regio en ook daarbuiten nog gaat toenemen. We streven er immers naar dat in 2030 de bouw van woningen circulair is. Nu zitten we nog op een percentage van ongeveer 15 %.

4.3 Klimaatadaptatie en water

Bij dit speerpunt staat centraal hoe we ons aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering, zoals extreme hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen. We willen de komende jaren bijvoorbeeld nog beter leren om klimaatbestendiger te bouwen door kennis en beleid van rijk en provincie met gemeenten te delen, bij te dragen aan proefprojecten, en extra financiële middelen verwerven voor investeringen en innovaties. Goede afstemming met waterschappen, provincie en andere overheidsinitiatieven is hierbij essentieel. Voor de ruimtelijke aspecten van klimaatadaptatie (hoe houd je bij gebiedsontwikkelingen goed rekening met veranderende klimaatomstandigheden) wordt verwezen naar de opgaven Groene Groei en Ontspannen Regio.

4.4 Energietransitie

De aanpak voor de Regionale Energiestrategie (RES) krijgt de komende jaren verdere invulling. Gemeenten worden geholpen met het realiseren van grote wind- en zonprojecten om de laatste 0,3 TWh van ons bod van 1,62 Twh te realiseren. Daarnaast krijgt de uitvoering van de regionale warmtestructuur met bronnenstrategie een vervolg. Zo helpen we bij het benutten van restwarmtebronnen voor de verwarming van woningen en ondersteunen we de ontwikkeling van een regionale geothermiebron in het middengebied van de regio. Ook ondersteunen we gemeenten met behulp van Rijksmiddelen bij het natuurinclusief inrichten van duurzame energieprojecten.

De invulling van de RES heeft inmiddels een breder karakter gekregen. Integraal programmeren en netcongestievraagstukken maken een essentieel onderdeel uit van het takenpakket. Onze regio is gelegen in het FGU-gebied (Flevoland, Gelderland Utrecht) waarbij de netcongestieproblematiek het grootst is. Dit hoogspanningsgebied is zodanig belast dat nieuwe aansluitingen voor bedrijven en woningen steeds moeilijker zijn te realiseren. Dit vraagt dat onze regio steeds preciezer moet worden in de planning van nieuwe woningbouwprojecten en bedrijventerreinen. We helpen gemeenten om netbewuste woningbouw en bedrijvigheid te realiseren.

Een ander belangrijk onderdeel van dit speerpunt is de verduurzaming van het gemeentelijk energieverbruik. De GMR organiseert de gezamenlijke inkoop van elektriciteit en gas. Afzonderlijke gemeenten hoeven zelf geen projectorganisatie hiervoor op te zetten. In de afgelopen jaren is het elektriciteitscontract volledig vergoend en wordt volledig ingevuld door wind- en zonneprojecten die in de regio zijn gerealiseerd. Bij de inkoop van gas is dit nog niet mogelijk. Wel hebben we in de afgelopen jaren gezamenlijk een strategie ontwikkeld om de inkoop van fossiel gas volledig uit te faseren in 2030. Dat lukt echter alleen als gemeenten de komende jaren stevig inzetten op energiebesparingsplannen voor hun vastgoed. De GMR ondersteunt gemeenten hierbij.

Om bedrijven te helpen met het verduurzamen van hun energievraag hebben met gemeenten en steun van de provincie Gelderland het Regionaal Expertiseteam Energie opgericht. We willen de komende jaren het gebruik van dit team door bedrijven en gemeenten nog laten toenemen, ook gelet op de netcongestieproblematiek.

Verder verzorgen we in dit speerpunt jaarlijks een CO₂-rapportage die inzicht geeft hoe gemeenten en de regio ervoor staat met het terugdringen van CO₂-uitstoot en nemen we deel aan een

internationaal project dat inzet op de ontwikkeling van een gemeentelijk instrument CO2-beprijzing. Daarmee kan worden bereikt dat werkelijke kosten veroorzaakt door CO2-uitstoot in een vroeg stadium worden meegenomen in besluitvorming over gemeentelijke projecten.

5. Ontspannen regio

Binnen Ontspannen regio blijven we inzetten op de drie speerpunten Groen-blauw raamwerk en landelijk gebied, Recreatie en toerisme en Cultuur.

- De Uitvoeringsagenda groen-blauw raamwerk en landelijk gebied (vastgesteld door de colleges en ter informatie naar de raden in najaar 2025) is leidend voor dit onderwerp. Hierin beschrijven we hoe we met vijf regiobrede thema's en in vijf gebiedsaanpakken werken aan versterking van natuur, landschap, water en een sterk landelijk gebied met onder andere landbouw, klimaatadaptatie en energietransitie als belangrijke functies.
- Onze inzet voor het groen en blauw heeft opgeleverd dat we voor 2026 en 2027 voldoende procesgeld hebben voor de uitvoering van de uitvoeringsagenda. De nadruk ligt de komende jaren dan ook op het creëren van de overige randvoorwaarden, waaronder voldoende ambtelijke capaciteit en uitvoeringsgeld.
- Binnen Recreatie en toerisme staan vijf verhaallijnen centraal: Leven met het water, WOII, Romeinen in Gelderland, Gezond en lekker leven en Verrassende en verborgen verhalen. We werken aan een beter aanbod, meer bekendheid en een goede profilering van deze verhaallijnen.
- Behalve voor de verhaallijn WOII, is voor alle verhaallijnen een concretiseringslag gemaakt die we in 2026 en 2027 verder brengen. Voor de verhaallijn WOII gaan we een goede regionale vertaling maken. De financiering van de verhaallijnen is een belangrijk aandachtspunt.
- Onze routenetwerken zijn een belangrijke drager van de verhaallijnen en al het moois wat onze regio te bieden heeft. Ook daarin blijven we investeren.
- We werken met onze partners, zoals Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (TVAN) aan een nog betere, efficiëntere en effectievere marketing van onze regio.
- We voeren het Regioplan cultuur 2025-2027 uit met een subsidie van de provincie Gelderland. In dit plan staan amateurkunst en vrijwilligers, innovatie en talentontwikkeling en cultuureducatie centraal. Uitdaging is om de ambtelijke en bestuurlijke aandacht voor dit onderwerp in regionaal verband levend te houden.
- Het bid dat de gemeente Nijmegen mogelijk wil gaan doen voor Culturele hoofdstad 2033, ondersteunen wij van harte. Hoe deze steun tot uiting kan komen, werken we in 2026 en 2027 onder aanvoering van de gemeenten Nijmegen, verder uit.

6. Groene groeiregio

6.1 Woondeal

6.1.1 Doel

In de regionale woondeal komen alle inspanningen op het gebied van volkshuisvesting samen. De woondeal wordt door maatschappelijke partners ervaren als stabiele en heldere koers. Hierdoor is de Groene Metropoolregio voor bouwers, ontwikkelaars en woningcorporaties een goede plek om te investeren. Kernboodschap voor de komende jaren: bestendig de ingezette lijn, omdat onzekerheid investeringen en daarmee de woningproductie remt.

6.1.2 Thematische uitwerking

- De regio kent een groot woningtekort. Buiten de randstad is die in deze regio relatief het hoogst. Mede hierdoor vinden starters en aandachtsgroepen in de regio moeilijk een betaalbaar huis. Vanuit de woondeal zetten we ons volop in voor voldoende woningen, die betaalbaar en toekomstbestendig zijn.
- Voor de periode 2025 tot en met 2030 zullen in de regio ruim 27.000 woningen gebouwd moeten worden. Hiervan zijn er in 2025 ruim 3.000 gerealiseerd. Resteren nog 23.000 woningen. De productie moet dus omhoog. De aandacht is komende jaren volop gericht op realisatie en versnelling in planprocessen, zoals via een fastlane voor industriële woningbouw.
- We hebben in de regio consensus over de betaalbaarheid van nieuwe woningen: 30% van de nieuwe woningen is een sociale huurwoning. 2/3^e deel van de nieuwe woningen is een betaalbare woning (sociale-, middenhuur of koop tot € 420.000). Dit is alleen haalbaar door continuïteit in beleid. Dan kan de markt haar investeringen hierop richten, en kunnen corporaties bij bouwers gezamenlijk in massa opdrachten wegzetten via een bouwstroom.
- De bouw van voldoende en betaalbare woningen is complex. Het kost veel geld. De opbrengsten lopen niet gelijk op. Ook zijn er veel obstakels als stikstof, netcongestie en mobiliteit. De regio trekt met de provincie samen op om rond deze onderwerpen de randvoorwaarden voor woningbouw ingevuld te krijgen. De provincie heeft hiervoor een versnellingssteam. De regio heeft eigen projectleiders. Daarnaast verkennen we vernieuwend instrumentarium voor betaalbare woningbouw. We verkennen de toepassing van actief grondbeleid, het parallel plannen waarbij procedures niet na elkaar maar naast elkaar worden doorlopen. In de publiek-private tempotafel met gemeenten, bouwers, ontwikkelaars en woningcorporaties nemen we het initiatief voor oplossingen die in samenwerking gevonden moeten worden. Op al deze vlakken is tegelijkertijd inzet nodig om de woningproductie naar een niveau van 5.000 woningen per jaar te brengen (waarvan 1.500 sociale huur en 1.850 middenhuur en betaalbare koop).
- Een van de randvoorwaarden is mobiliteit. Die knelt in de regio. Wij ontvingen in 2025 van het Rijk een grote bijdrage voor het verbeteren van de infrastructuur in de regio. Ook de komende jaren blijft een goede bereikbaarheid van belang bij de ontwikkeling van nieuwe woonwijken. Het rijk stelt hiervoor vanuit het coalitieakkoord nieuwe middelen beschikbaar. De concurrentie voor de inzet van deze middelen tussen regio's is groot. Wij moeten klaar staan om ons noodzakelijke deel van de rijksmiddelen beschikbaar te krijgen. Dit vraagt inhoudelijke voorbereiding, maar bovenal een stevig netwerk richting ministeries.
- De regio is nationaal koploper in de aanpak van de huisvesting aandachtsgroepen. Er ligt een afsprakenkader waarin alle gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen voor de huisvestingsopgave. Door dit samen te doen worden kosten en druk op de woningvoorraad gedeeld, en hebben woningzoekenden in alle gemeenten kansen. Vanuit dit afsprakenkader werken we aan voldoende nultreden-, geclusterde- en zorggeschikte woningen in de regio. En

we zorgen voor een toewijzing van woningen die ondanks de schaarste aan woningen rechtvaardig is.

- Een specifieke huisvestingsopgave is er voor arbeidsmigranten. Onze regionale economie leunt voor een serieus deel op de inzet van arbeidsmigranten. De huisvesting van deze groep is nog onvoldoende georganiseerd. In de verbinding tussen de economische ontwikkeling van de regio en het prettige woonklimaat is aandacht nodig voor huisvesting van deze groep. De aanpak is gestart en moet leiden tot regionale afspraken over economie en wonen.
- We kunnen niet alleen betaalbaar bouwen. De woningen moeten ook toekomstwaarde hebben. Daarom werken we in de Regiodeal Toekomstbestendig Bouwen aan woningen die toekomstwaarde hebben. Met marktpartijen en corporaties samen kijken we naar de kansen voor circulaire woningbouw; een stap toekomstgerichter dan de geldende basis. Dit werpt vruchten af, omdat ook markt en corporaties hechten aan goede producten.

6.1.3 Samenwerking

Overheden, en dus ook de regio, kunnen de volkshuisvestingsopgave niet alleen oppakken. De woondeal voorziet dan ook in een samenwerking op verschillende niveaus:

- Met het rijk en de provincie hebben we periodiek bestuurlijk en ambtelijk overleg, waardoor we snel op de hoogte zijn van relevante ontwikkelingen en daar ook invloed op uit kunnen oefenen.
- Woonkr8 (samenwerking van de regionale woningcorporaties) is een natuurlijke samenwerkingspartner. We participeren in elkaars bestuurlijke en ambtelijke overleggen.
- Vier keer per jaar is er een (onafhankelijke) Tempotafel van ontwikkelaars, bouwers, corporaties en overheden. Hier worden knellende randvoorwaarden voor woningbouw besproken en wordt nagedacht over slimme oplossingen. De Tempotafel kan ervaringen agenderen op de landelijke versnellingstafel om bijvoorbeeld belemmerende regelgeving weg te werken.
- Onderling hebben gemeenten veel contact. Zij staan grotendeels voor dezelfde opgaven. Leren van elkaar en uitwisselen van goede voorbeelden is dan belangrijk. Maar ook faciliteren we de gemeenten met diensten vanuit de regio, zoals projectleiders voor woningbouw en de uitwerking van bouwstenen voor een volkshuisvestingsprogramma en huisvestingsverordening die elke gemeente sowieso moet (gaan) maken. Dit komt voort uit nieuwe wetgeving. Samen kunnen we dit veel efficiënter en effectiever.

7. Gebiedsuitwerkingen

7.1 Inleiding

7.1.1 Aanleiding

Als Groene Metropoolregio willen we Meer landschap, meer stad: groei van woningen, mobiliteit, economie in balans met een prettige leefomgeving. In de Verstedelijkingsstrategie ANF (2023 met daarin ambities op het gebied van landschap, mobiliteit, economie en wonen, samen met Food Valley.) en het regio-arrangement GMR (2024) hebben we samen met Rijk, provincie en de waterschappen onze ambities vastgelegd. De forse groei van het aantal woningen brengt met zich mee dat alle thema's 'meegroeien'. Alleen zo komen we tot 'Meer landschap, meer stad'; groei moet in balans zijn met de groene en vitale leefkwaliteit.

Om deze ambities ook handen en voeten te geven in de regio en in de gemeenten, werken we aan gebiedsprogramma's voor vier deelgebieden:

- Veluwezoom: Renkum, Rozendaal, Rheden, Arnhem inclusief spoorzone Arnhem-Oost
- Middengebied: Overbetuwe, Lingewaard
- Liemers: Duiven, Westervoort, Doesburg, Zevenaar
- Rijk van Nijmegen: Heumen, Beuningen, Berg en Dal, Mook en Middelaar, Druten, Wijchen, Nijmegen inclusief Winkelsteeg en Stationsgebied.

7.1.2 Doel

Zowel Regioarrangement als Verstedelijkingsstrategie zijn gemaakt op het schaalniveau van de regio. In de gebiedsprogramma's werken we de thema's hieruit verder uit voor het gebied en de betrokken gemeenten daarbinnen. Op deelgebied niveau komen de dilemma's of uitdagingen bij deze groei het beste naar boven.

Thema's die aan bod komen zijn: wonen, leefomgeving, groen-blauw raamwerk (natuur en natuurherstel en een robuust watersysteem) en landelijk gebied, mobiliteit, economie en energie. Alle vijf de opgaven van de GMR zijn dan ook betrokken bij de gebiedsprogramma's.

Simpel gezegd: in deelgebieden worden de abstracte doelen en opgaven concreet. Voor de verschillende thema's is geïnventariseerd wat er nodig is om deze een goede plek te geven in de ruimte, waar kansen voor slimme combinaties zijn en waar mogelijk strijdigheden zijn die om keuzes vragen.

Per deelgebied is een gebiedsprogramma opgesteld en is gestart met acties en maatregelen die kunnen bijdragen aan de doelen. Het gebiedsprogramma is de 'uitvoeringsparagraaf' bij Regioarrangement en Verstedelijkingsstrategie. Het vormt de neerslag van hoe wij de grote maatschappelijke vraagstukken met ruimteclaims met elkaar ordenen en realiseren in de regio en wat daarvoor nodig is.

Het gebiedsprogramma is van de deelnemende gemeenten binnen het deelgebied en leveren daarvoor ook ambtelijke en bestuurlijke capaciteit. De GMR (opgave Groene Groei) heeft een coördinerende rol, gericht op:

- Coördinatie en afstemming tussen de vier gebiedsprogramma's.
- Agendering van bovenliggende thema's (zoals mobiliteit, landschap, water en bodem etc.) op provinciale en landelijke tafels zoals NOVEX, BO Mlrt en het Bestuurlijk Overleg Regioarrangement met provincie Gelderland en waterschappen.

Financiering van deelonderzoeken en de ambtelijke gebiedstrekkers van het gebied.

Iedere deelnemende partij houdt regie op zijn eigen inspanningen. Het gebiedsprogramma dient met name voor afstemming en gezamenlijk bewaken dat de doelen tijdig gehaald worden (en of daar wellicht extra inspanningen voor nodig zijn). Periodiek zal een update van het gebiedsprogramma plaatsvinden.

7.2 Stand van zaken per gebiedsprogramma

7.2.1 Middengebied

Profiel van het gebied

De naam zegt het al; het Middengebied ligt 'midden in' c.q. centraal in de regio.

- Tussen Arnhem en Nijmegen (slechts 6 kilometer van elkaar); nadrukkelijk verweven met stedelijke functies. Bijvoorbeeld interactie qua voorzieningen, ook de mobiliteitsnetwerken (fiets, OV en auto) zijn met elkaar verknoopt.
- Tegelijkertijd onderscheidend: groen, vitaal en dorps in het kenmerkende Betuwse rivierenlandschap.

Wij kunnen als Middengebied met integrale groei bijdragen aan regionale ontwikkeling. Mits randvoorwaarden omtrent landschap, mobiliteit en economie op orde zijn; voor het gebied zelf maar ook om te kunnen functioneren als 'dynamische contramal' voor intensivering van de nabije steden.

Inzet op

- Mobiliteit; inzet op doorfietsroutes zoals Veluwewaalpad en Huissen-Arnhem alsook (hulp bij) het integraal benaderen van de Gebiedsaanpak A325.
- GBRW: maken van een realisatieplan voor de realisatie van het groen-blauw raamwerk in het Middengebied
- Doorkijk naar woon- werk locaties tot 2040.
- Het scherper en realistischer maken van ons gebiedsprogramma: welk belang hechten we aan ambities (waar vinden we 'meer landschap' het belangrijkste en waar geven we de voorkeur aan 'meer stad') en welke impact accepteren we als gevolg van de 'groeipijnen' in het mobiliteits- of energienetwerk?

7.2.2 Veluwezoom

Profiel van het gebied

Dit gebied is de Groene Long van de regio, een gebied met belangrijke Natura2000 kwaliteiten, de grootste grondwatervoorraden van Nederland en met veel recreatie en toerisme. Ingezet wordt op het verbeteren van de natuur (herstel van stikstofgevoelige gebieden) en wonen (bouwen voor jong en oud, grootste bouwlocatie is Arnhem Oost).

Beperkte ruimte is er voor energie (opwek) en economie gezien het groene karakter van het gebied. Met name de Veluweaanpak en stikstof aanpak van de provincie Gelderland heeft gevolgen voor de ontwikkeling van het gebied. Er lopen verschillende natuurherstel aanpakken (o.a. herstel van beekdalen). Daarnaast speelt defensie uitbreiding een rol als ook aanpak van vervuilende industrie en aanpak gericht op verkleinen drinkwatertekoren / bescherming waterwingebieden.

Inzet op

- Stikstofaanpak Gelderland (uitwerking op het gebied, maar ook financiering van natuurherstel projecten)
- Bedrijvigheid in relatie tot natuur en stikstofgevoeligheid (uitstoot zet o.a. woningbouw onder druk als ook de leefbaarheid. Hier is onderzoek naar gedaan, nu mogelijk vervolgstappen.

- Uitloopgebieden, als onderdeel van “Meer Landschap, Meer stad. Onderzocht is welke extra ruimte kan worden gevonden om bijvoorbeeld de woningbouwopgave van Arnhem Oost te faciliteren met meer groen. Bijvoorbeeld in het Rivierklimaatpark IJsseloord, de Hes, andere uiterwaarden.

7.2.3 De Liemers

Profiel van het gebied

De Liemers is een zeer gevarieerd gebied met een eigen identiteit en een rijke historie. Er zijn vele kleine oorspronkelijke kerkdorpen met volop natuur, rivieren, rust en ruimte, voornamelijk langs de randen van het gebied. Daar is vitaliteit een belangrijk aandachtspunt. Langs belangrijke dragers als de A12 en de spoorlijnen zijn de regiokernen Westervoort, Duiven, Zevenaar en Didam gelegen waar het wonen en werken is gecentreerd. Deze regiokernen beschikken ook elk over een eigen treinstation.

De Liemers kent een strategische ligging met sterke woon-werkrelaties met Arnhem, Doetinchem en Emmerich (Duitsland). Dankzij het landschap en de A12-corridor zijn vrijetijdseconomie, het PDV-cluster Duiven (Perifere Detailhandels Vestiging), logistiek en maakindustrie belangrijke economische sectoren.

Binnen de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen (GMR) is de Liemers nu vooral gericht op Arnhem, maar met de aansluiting van de A15 op de A12 krijgt de Liemers ook betere verbindingen met Nijmegen en het Middengebied.

Inzet op

Hoofddoel van het gebiedsprogramma: In de Liemers blijft het hybride karakter (stad en landschap) op een kwalitatieve manier in stand en wordt verder verbeterd. Vooral als de ruimtebehoefte na 2030 voor wonen en werken, recreëren en landschap nog verder toeneemt. Dit ook gezien het feit dat het mobiliteitsnetwerk nu al tegen zijn grenzen aanloopt.

- Wonen (en werken) in Spoorzones Duiven Westervoort Zevenaar ontwikkelen (transformatie, relatie met spoorovergangen (ongelijkvloers) Utrecht-Arnhem Duitse grens).
- Groen-blauw raamwerk: water, natuur, landschap en landbouw in 't Broek en uitloopgebieden, de zogenaamde groene scheggen of contramal van verstedelijking, bijvoorbeeld het gebied tussen Duiven-Westervoort, en Duiven-Zevenaar maar ook droogte aanpak Liemers en PAGW Gelderse Poort, rijksprogramma voor aanpak grote rivieren).
- Divers aanbod van werklocaties, o.a. door nieuw aanbod maar ook intensivering en herstructurering van bestaande locaties.'

7.2.4 Rijk van Nijmegen

Profiel van het gebied

Gelegen tussen de Maas, Waal en een stukje Rijn kenmerkt het gebied zich door een grote verscheidenheid aan landschappen. Deze landschappen zijn belangrijk voor de identiteit van het

gebied. De hoge kwaliteit en nabijheid van leefomgeving is waardevol voor bewoners en (toeristische) bezoekers. De kleine en middelgrote kernen liggen verspreid in het landschap. Nijmegen vormt het centrale punt in het Rijk van Nijmegen. Omliggende kernen zijn sterk gericht op Nijmegen en er zijn veel onderlinge verplaatsingen. De stad biedt veel werkgelegenheid en voorzieningen voor winkelen, cultuur, onderwijs en zorg. Andersom maken Nijmegenaren ook graag gebruik van de prachtige omgeving om te recreëren.

Nijmegen heeft een divers economisch profiel met een focus op de topsectoren health en hightech. De stad biedt veel werkgelegenheid in onderwijs, zorg en maakindustrie. Grote en (boven)regionale bedrijvigheid is geconcentreerd op werklocaties in Wijchen, Nijmegen en Beuningen. Het Rijk van Nijmegen is verder strategisch gelegen aan transportassen zoals de grote rivieren, Maas-Waalkanaal, spoorlijn Arnhem-Den Bosch en Nijmegen-Venlo en snelwegen A50 en A73

Inzet op

- Terugdringen woningtekort; o.a. op 2 grootschalige woningbouwlocaties in Nijmegen maar ook in rest van RVN wordt veel gebouwd;
- Inzet op groene contramal van verstedelijking, o.a. bij stuwwallen (Blauwe motor), Groene Mantel, integrale gebiedsaanpak Druten-Wijchen-Beuningen-Nijmegen, aanpak rivieren (PAGW) Gelderse Poort
- Mobiliteitstransitie om overbelasting wegennet te verminderen door aanbod HOV (versterken stedelijke corridor rondom spoorlijnen en Maas-Waalkanaal, o.a. IJssellijn naar Arnhem/Den Bosch, en Maaslijn), aanpak A50 Paalgraven, N322 Druten, opvang van autopendel van/naar Nijmegen, Beter benutten van beschikbare capaciteit.